

הדף היומי

מדרשית הדף היומי

הבית הרוחני שלך

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת ברכות - דף יג

!!! לזכות והצלחת לאה אסתר בת שולמית שתחי' !!!

עיונים על הדף

האם פרשת 'זכור' ו'פרה אדומה' חייבים לקרא מהתורה?

לגבי מצוות קריאת שמע, נחלקו רבנן ורבי יהודה האם דווקא בלשון הקודש או בכל לשון שאתה שומע. ובין הדברים הביאה הגמ' לדון אם יש להוכיח לגבי שאר מצוות שבאמירה מן התורה, האם דווקא בלשון הקודש או בכל לשון. מהם מצוות שבאמירה.

הביאו תוד"ה בלשון, מדברי רש"י במגילה (ז, ב) שהכוונה לקריאה בתורה, ותוס' תמחו שהרי אין זו מצווה מן התורה, שהרי עזרא תיקן להם קריאה בתורה, א"כ איך היה נדרש הפסוק על הזמנים שקודם תקנת עזרא.

לכך ביארו תוס', שמדובר לגבי הפרשיות שחייבים לקראם מן התורה כמו פרשת 'זכור' או מקרא ביכורים ויודי מעשר ופרשת חליצה וכו'. כתבנו כאן לפי העולה מן המודפס לפינוי בתוס'. והנדפס לפינוי כנראה זה לאחר הגה' המהרש"ל, שמחק "פרה אדומה".

ובתוס' רא"ש הביא כלשון התוס' לפינוי, אבל בפרשיות המחוייבות מן התורה הוסיף 'פרה אדומה'.

נעלה בקצרה את עיקר הנידון סביב ההלכה של פרשת זכור מן התורה, והאם יש לקרא בציבור כל שנה, או פעם בחיים ויבאר להלן בקצירת האומר.

ברא"ש ברכות (פ"ט ס"ז כ) לגבי הנידון ששיחרר ר"ג את טבי עבדו ודנו איך עשה כן והרי יש איסור לשחרר עבד כנעני וכו', ומדברי הרא"ש עולה ברור ששחררו ע"מ לקרא פרשת זכור וחיובה מן התורה. וכן זייק בדבריו בתרומת הדשן (ס' קח') וזכור הוא דאורייתא וצריך לקרא בפני עשרה. הביא במנ"א (ס' תרפה') וכן בב"י ובשו"ע (הל' קריאת התורה ס' קטו). (עי' בפרי חדש שם תמה על דברי הרא"ש ועיינו) וכן הוא בשו"ע (תרפה' ז') בשם י"א.

כפי שהבאנו בתחילת הדברים הרא"ש לשיטתו כפי שכתב בתוספותיו לפינוי שיש פרשיות שנקראות בלשון הקודש ומנה זכר ופרה אדומה, וכן לפינוי בתוספות רבי יהודה החסיד (ברכה משולשת) וכן ברשב"א לפינוי כרך יחדו פרשת זכור ופרשת פרה אדומה לחיוב קריאה בלשון הקודש מן התורה. (ועי' עוד תוס' שאנץ סוטה לג, ב, ריטב"א מגילה ז', א, רמב"ן עה"ת סוף פ' כי תצא, בשו"ת בנין ציון סי' ה', בשאלת שמואל סי' ז', שד"ח כללים מערכת ז' אות יג)

בספר החינוך (מצו' תרג') מכלל משמעות לשונו מורה שדי בזכירה פעם אחת בחיים. וכן למד בדבריו במועדים במתחה (סי' ז') ויש לפלפל.

בשו"ת שאילת דוד (להגר"ד פרידמן מקרלין או"ח סי' א) כתב שאם אחרים כבר זכרו בשעת מלחמה עובר אפי' לא הזכיר כלל כל ימי חייו, משום שעיקר המצווה בזכירת עמלק שלא ישתכח מהאומה הישראלית.

בשו"ת חתם סופר (אבה"ע סי' קיט) הביא מהרמב"ן (ויקרא כה, כט) ששעור שכחה יב' חודש מהא שאנו קוראים פ' זכור פעם אחת בשנה, ולרוב הפוסקים הוא דאורייתא או סמך מן התורה דכתיב לא תשכח וישעור השכחה היא שנה.

א"כ במערכת דמסקו לאורייתא בתלתא (מגילה כט, ב), כלומר שהם סיימו את קריאת התורה פעם ב' שנים, נמצא בשבטנה האמצעית אין בה לי' עמלק ב' בשלח' ולא ב' כי תצא'. בנוסף בשנה מעוברת שיש בה י' חודשים, נמצא שבין קריאת זכור לקריאת זכור יש יותר מיב' חודש, א"כ יש חשש שעוברים על 'לא תשכח'. (ועי' באשל אברהם בוטשאטש או"ח סי' רכה"ד"ה יב' חודש הנדפס רק במהדו' יש"ע פרידמאן)

במהר"ם שיק (על תרי"ג מצוות מצוה תרה) הביא שהחת"ס בשנה מעוברת נתכוון לצאת ב' כי תצא' וסיים שכן צריך לעשות, כדי שלא יעבור עליו יותר מיב' חודש מזכירה לזכירה. (ועי' בשו"ת משנה הלכות (רח"ס סי' ז') האם סגי שהיא יכוון או דבעינן אף שהבעל קורא יכוון להוציא.)

בשו"ת שאילת יעקב (ח"ב סי' לד, ו) הוסיף שמן הראוי לכוון אף בפרשת בשלח על תנאי, שמא לא יזכה לשמוע בפ' זכור.

עי' בלבוש (תרפה' ס"ב) שפרשת חיובה מן התורה, ובעצם היה ראוי לקבצה קריאתה בחודש אייר שאז היתה מלחמת עמלק, אולם היות ומהתורה לא נזכר אימתו, קבעו בית דינו של מרדכי לסומכו למעשה דהמן.

במג"א (סי' תרפה') המליץ על בני הישובים שלא נכנסים לשמוע זכור, שהרי מן התורה לא נקבע זמן, רק חכמים תיקנו בשבת זו הקודמת לפורים, ואם ישמע בפורים "ויבא עמלק" נמי זכור. ובמהר"ל דיסקין (שו"ת ח"ב קונ"א סי' ה' אות קא) תמה על פסוק של המג"א שיוצאים ידי חובה בזכירת מעשה עמלק בקריאה של פורים שהרי 'ויבא עמלק' הוא סיפור והבטחה, ולא ענין הזכירה בתורת מצוות עשה. ועי' בערוך השלחן. ובמ"ב שם סקט"ז. ובמנחת אלעזר (מונקאטש ח"ב סי' א, ה) הק' נמי ממעשה דר"א דשחרר עבדו ועיי"ש.

וע"ע בפרמ"ג (משב"ז תרפה' סק"ב) גבי הנדון דהמג"א מאי עדיף זכור או מקרא מגילה נקט מגילה עדיף דכבר יצא זכירת עמלק בבשלח. (ועי' נמי במחצית"ש סי' ס' סק"ב)

בשו"ת יוסף אומץ (סי' כ"ב ד"ה ומכלל) כתב שראה אנשים צדיקים יראי ד' שבכל יום קוראים פ' זכור אחר התפילה. וכך כתב השל"ה הק' שכשר לומר כל יום פ' זכור. וכן בסידור יעב"ץ (דף צ"ב). וכן עי' בשלחן שלמה (או"ח סי' ס' ס"ב) ועי' בראש יוסף (לפר"ג מגילה י"א), שמוכיח מהגמ' שיש ענין לזכור בכל יום מתוך הספר! ואנן

לא נוהגים כן.

עי' במג"א (סי' ס' ס"ק ב) דכשיאמר בתפילה "לשמך הגדול" יכוון מעשה עמלק וסגי במחשבה בעלמא. ובבני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר ג' אות ה') כתב לא תשכח הוא בלב בכל יום. וזכור הוא פעם בשנה ובפה. והחיד"א (ביוסף אומץ הג"ל) ס"ל דכל יום בפה.

סיכום הדף

נושא היום: קריאת שמע. הפסק בפרקים וביניהם. הלכות בצורת הקריאה וכוונתה

פרק שי' היה קורא'

משנה. קרא בתורה והגיע זמן קריאת שמע, כוון לבו יצא ידי חובה. ואין להוכיח שמצוות צריכות כוונה, כיון שמדובר שקרא ע"מ להגיע את הכתוב [ז], והכוונה האמורה היא לקרא כפי הנצרך.

למסקנת הגמ' (גי, בסוף העמוד), שיטת ר"מ, בין הפרקים, שואל מפני הכבוד ובודאי שמשיב מפני הכבוד. באמצע הפרק, שואל מפני היראה ובודאי שמשיב מפני היראה. לדעת רבי יוחנן, באמצע הפרק אף שואל מפני היראה. ומשיב מפני הכבוד [ז]. ובין הפרקים, שואל מפני הכבוד, ומשיב שלום לכל אדם. וכן הביאו מביאור דברי הבריייתא.

בין הפרקים: א. בין ברכה ראשונה לשניה. ב. בין ברכה שניה לשמעי'. ג. בין 'שמעי' ל'והיה אם שמעי'. ד. בין 'והיה אם שמעי' ל'ויאמר'. ה. בין 'ויאמר' ל'אמת ויצבי'. להפסיק בין 'ויאמר' ל'אמת ויצבי'.

סדר הפרשיות: ביאר רבי הושע בן קרח, 'שמעי' ל'והיה אם שמעי', קודם מקבל עול מלכות שמים ואח"כ עול מצווה. 'והיה אם שמעי' קודמת ל'ויאמר', היות ועיקר 'והיה' לגבי תלמוד תורה שנוהג בין ביום ובין בלילה, ואילו 'ויאמר' עיקרו על מצות ציצית שנוהגת רק ביום.

לדעת רבי, קריאת שמע רק בלשון הקודש כפי שנכתב בתורה, שנאמר 'והיו' היינו כפי שנכתב. לדעת רבנן, יכול לקרא בכל לשון שמבין, שנאמר 'שמעי' בכל לשון ששומע ומבין. לדעת רבנן, לומדים לשמעי' שצריך להשמיע לאוזנו, ולרבנן אין זה מעכב. ממה שנאמר 'והיו' למדו רבנן שלא יקרא את הפסוקים למפרע, ורבי ילמד זאת מ'ה' שנוספה במילה "הדברים" ורבנן לא דרשו דקדוק זה.

אין להוכיח שלשיטת רבי בכל התורה אין צריך לקרא בלשון הקודש [ג]. ולכן יש הלכה מיוחדת בק"ש לומר בלשון הקודש. שיש לבאר שכל מצוות שבאמירה רק בלשון הקודש, וחיוב מיוחד בק"ש שלא נדרוש כרבנן 'שמעי' בכל לשון ששומע. וכן להפך לשיטת רבנן, לא ניתן להוכיח שכל מצוות שבאמירה נאמרות דווקא בלשון הקודש, ורק בק"ש צריך חיוב שנאמר בכל לשון, אלא כל מצוות נאמרות בכל לשון, וכאן נכתב במפורש כדי שלא נדרוש כרבי שחייבים דווקא בלשון הקודש.

דרשו בבריייתא, 'והיו' אין לקרא למפרע. לדעת ר"א, צריך כוונה רק על הפסוק 'והיו הדברים האלה אשר אני מצוך היום על לבבך' [ד]. דקדק את המילה 'אלה'. ולדעת ר"ע, כל הפרשה צריכה כוונה שהרי נזכר 'מצוך היום', היינו כל הציווי. פסק רבה בר בר חנה בשם ר'יו"ח דכדרי ר"ע שפרשה ראשונה צריכה כוונה. ויש שלמדו שפסק לגבי הנזכר בבריייתא, שאמר רבי אחא בשם רבי יהודה שהמכוון ליבו בפרשה ראשונה שוב אינו לכוון. וכן פסק רבה בר בר חנה בשם ר'יו"ח.

אמרו בבריייתא, 'והיו' אין לקרא למפרע. על לבבך" לרבי זוטרא, בפרשה ראשונה עד כאן מצוות קריאה וכוונה, ומכאן ואילך אין כוונה מעכבת, ואמנם בפרשה שניה גם נזכר "על לבבכם" ולדבר בס"י, אולם אין זה נדרש לכוונה, אלא כדברי רבי יצחק שנוכר כאן הלכה בהלכות תפילין, שיהיו מונחים "על לבבכם" על היד כנגד הלב. לדעת רבי יאשיהו, בפרשה ראשונה צריך לקרא ולכוון, ובהמשך יש מצוות כוונה בלא קריאה. והנזכר בפרשה שניה "על לבבכם" ו"לדבר בס"י", נדרש על מצוות תלמוד תורה, תלמודו בניכם תורה כדי שיקראו בה תמיד.

לדעת ר"מ, מצוות כוונה רק בפסוק ראשון "שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד". רבא פסק כ"מ. אמר סומכוס המאריך באחד מארבעים לו ימיו ושנותיו. ביאר רב אחא בר יעקב, חבונה להאריך ב"ד. והוסיף רב אשי ודוקא באופן שלא חטף את ה'ח'. רבי ירמיה היה לפני רבי חייא בר אבא, וראה שמאריך הרבה באחד, אמר לו כיון שהמלכת את הקב"ה למעלה ולהטה ולד' רוחות, שוב אין צריך להאריך.

אמר רב נתן בר מר עוקבא בשם רב יהודה, אמנם לפי שיטת ב"ה ניתן לקרא ק"ש בהליכה עמידה וכו', אבל פסוקים ראשונים עד 'על לבבך' צריך לומר בעמידה ובכוונה הלב. ולדעת ר'יו"ח, כל הפרשה הראשונה צריך עמידה וכוונה. ור'יו"ח לשיטתו שאמר רבה בר בר חנה בשמו שיהיה לכוון בכל הפרשה הראשונה.

רבי יהודה הנשיא אמר "שמע ישראל ד' אלהינו ד' אחד" וזה הגדר 'קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא'. רב אמר לרבי חייא שלא ראה את רבי קורא ק"ש שהרי התחיל בלימודו קודם זמן קריאת שמע, אמר לו בזמן שהעביר ידו על פניו קיבל על עצמו עול מלכות שמים. לבר קפרא לאחר שיעורו רבי היה מסיים שאר פרשיות של ק"ש. ולרבי שמעון ברבי לא היה מסיים. והסיבה שבשיעורו הזכיר רבי ענין יציאת מצרים, לבר קפרא כיון שלא סיים את ק"ש הוסיף להזכיר יציאת מצרים, ולר"ש כדי להזכיר יציאת מצרים בזמנה.

האמר רב יואל בנו של רב שמואל בר מרתא, אמר כיון כיון בפסוק ראשון של שמע, ואנס בשניה, יצא. ר"נ אמר לר' עבדו, שידא שלא ירדם בפסוק ראשון, ואח"כ אין צריך לטרוח בענין. וכן אמר רב יוסף בנו של רבה, לרב יוסף על הנהגות של רבה, שבפסוק ראשון התאמץ מאוד, ואח"כ לא ציער עצמו.

אמר רב יוסף בן רבין לקרא ק"ש בשכיבה על גבו ומוטה הצידה, שבאופן זה מותר לשכב (תיב"ל היה מקלל את השוכבים על גבם, משום שכאשר יתקשה אברו בתוך שנתו ראה לרבים והוא דרך גנאי). אבל קריאת שמע לא יקרא כך שזו דרך שררה וגאווה. לר'יו"ח הותר כיון שהיה בעל בשר.

הארות

[ז] עי' תוד"ה בקורא, אם קורא כפי הצורה הנכונה, אין כאן חיוב. אלא מדובר שקרא לפי האיות כדי להבין בסמכות ויותו, והאמר שכוון ליבו כלומר בניקוד הנכון. [ז] תוד"ה להלן שואל, פסקו כרבי יוחנן, ותממת שפסק שבאמצע הפרק משיב מפני הכבוד, הרי ששונים לקדוש וקדושה שאין לך כבוד גדול מזה, אבל בשמיע' אסור, ועי' בהמשך בדבריהם. [ג] עי' בתוד"ה בלשון הקודש, אלו פרשיות מחוייב לקרא מן התורה. ועי' תוס' רא"ש. ומהרש"ל. [ד] ביאר תוד"ה עד, כיון שפסוקים אלו עוסקים ביחוד ד', אהבתו ויראתו.